

POSTANOWIENIE

8 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 8 lipca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Dziecka
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 13 października 2023 r., VI ACa 2159/23,
w sprawie z wniosku T.S.
z udziałem T.S. i Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G.
przy udziale Rzecznika Praw Dziecka
o nakazanie powrotu dzieci,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Monika Koba

Grzegorz Misiurek

Dariusz Zawistowski

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2023 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku nakazał powrót małoletnich M.S. i M.S.1 do Belgii zobowiązując uczestniczkę postępowania do spowodowania powrotu dzieci na terytorium Belgii w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się postanowienia.

Sąd Okręgowy ustalił, że małoletni M.S. i małoletnia M.S.1 są dziećmi pochodzącymi ze związku małżeńskiego T.S. i J.S. Rodzice małoletnich

zamieszkali w Belgii jeszcze przed urodzeniem dzieci. Dzieci urodziły się w Belgii, chodziły w Belgii do szkoły, korzystały tam także z ubezpieczenia zdrowotnego i opieki medycznej. Dzieci obecnie posługują się językiem polskim i niderlandzkim. Rodzina zamieszkiwała w wynajętym domu. Relacje między wnioskodawcą i uczestniczką postępowania stopniowo się pogarszały, a w okresie wakacji 2022 roku były bardzo złe. Między rodzicami małoletnich dochodziło do kłótni i awantur. Uczestniczka postępowania zarzucała wnioskodawcy stosowanie przemocy. Szkoła, do której uczęszczały dzieci, zawiadomiła instytucję udzielającą pomocy rodzinom. Uczestniczka postępowania została poproszona na spotkanie do szkoły. Rodzice małoletnich udali się w lipcu 2022 r. na wakacje do Polski osobno i w różnych terminach. Wnioskodawca pojechał sam i zatrzymał się we wspólnym domu stron w miejscowości W. Uczestniczka postępowania pojechała wraz z dziećmi kilka dni później i zatrzymała się u swojej siostry w miejscowości J. Po wakacjach wnioskodawca złożył pozwy o rozwód w Belgii i w Polsce. Sprawa w Belgii została wszczęta wcześniej i w związku tym sąd belgijski uznał swoją jurysdykcję.

Było bezsporne, że małoletni przybywali nieprzerwanie w Belgii od urodzenia do lata 2022 r. Tam też dzieci realizowały obowiązek szkolny, miały swoje środowisko rówieśnicze, posługiwały się językiem niderlandzkim. Oboje rodzice wspólnie wychowywali M. i M.1 Nigdy nie doszło do ingerencji w wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi. Rodziną interesowała się belgijska opieka społeczna wskutek zawiadomienia przez szkołę w związku z zachowaniem małoletniego M. na terenie szkoły. Doszło do jednego spotkania z matką, spotkania nie były kontynuowane z uwagi na opuszczenie Belgii przez matkę i dzieci.

W ocenie Sądu pierwszej instancji zostały spełnione przesłanki nakazania powrotu dziecka wymienione w art. 3 Konwencji o cywilnych aspektach uprowadzenia dziecka za granicę. Został spełniony wymóg o stałym nieprzerwanym pobycie dzieci na terenie Belgii bezpośrednio przed przemieszczeniem ich na terytorium Polski. Pozostaje również poza sporem, że wnioskodawca posiadał prawo do opieki i je skutecznie wykonywał w rozumieniu art. 3 konwencji. Zatem wniosek o powrót małoletnich podlegał uwzględnieniu. Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutu, iż istnieje ryzyko, że powrót małoletnich do Belgii narazi ich na szkodę

fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawi ich w sytuacji nie do zniesienia. Nie da się wprawdzie całkowicie wykluczyć stosowania przemocy przez wnioskodawcę, jednakże należało mieć na uwadze, że uczestniczka postępowania w żaden sposób nie wykazała, czy zainteresowanie belgijskiej opieki społecznej rodziną wiązało się ze stosowaniem przemocy, czy też dotyczyło tylko małoletniego M. i jego zachowań w szkole.

Wskutek arbitralnej decyzji uczestniczki o pozostaniu w Polsce dalsza pomoc udzielana przez belgijską opiekę społeczną została przerwana. Nie doszło zatem do jednoznacznego ustalenia, że rodzina boryka się z problemem przemocy. Wszelkie zaś okoliczności dotyczące kłótni i awantur pomiędzy stronami lub też gróźb ze strony wnioskodawcy, na które powołuje się uczestniczka, wskazują na konflikt okołorozwodowy stron postępowania, co nie stanowi szkody fizycznej lub psychicznej albo sytuacji nie do zniesienia w rozumieniu konwencji. Nie można było zatem przyjąć, że powrót małoletnich naraziłby ich na szkodę fizyczną lub psychiczną w rozumieniu konwencji. Dlatego też w ocenie Sądu I instancji, brak było podstaw do przyjęcia, że zachodzi przesłanka tamująca powrót dziecka przewidziana w art. 13 b konwencji.

Postanowieniem z dnia 13 października 2023 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji uczestniczki J.S. i Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G., oddalił obie apelacje.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd pierwszej instancji poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne i dokonał niewadliwej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, nie przekraczając granic wskazanych w art. 233§ 1 k.p.c. Sąd drugiej instancji ustalenia te podzielił. Wskazał, że jeżeli obojgu rodzicom przysługuje władza rodzicielska względem dziecka i jest ona przez oboje wykonywana, to w rozumieniu Konwencji haskiej wywiezienie dziecka za granicę przez jednego rodzica lub zatrzymanie dziecka za granicą bez wiedzy i zgody drugiego uznawane jest za bezprawne. Z dokonanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładni art. 12 i 13 konwencji haskiej wynika, że nie uzasadniają odmowy nakazania powrotu dziecka takie okoliczności jak: integracja dziecka w nowym środowisku niemniej pod warunkiem, że wniosek został złożony przed upływem rocznego

terminu (art. 12 ust 1 i 2 Konwencji), skromniejsze warunki bytowe dziecka, niższy standard opieki zdrowotnej lub niedostateczne kompetencje wychowawcze ze strony rodzica ubiegającego się o powrót dziecka. Z tego względu podnoszone przez uczestniczkę zarzuty dotyczące kompetencji wychowawczych i opiekuńczych wnioskodawcy oraz zaadaptowanie się dzieci w nowym środowisku w Polsce nie miały znaczenia dla stwierdzenia zaistnienia negatywnych przesłanek nakazania powrotu. Odmowę nakazania powrotu dziecka uzasadnia tylko taka szkoda fizyczna lub psychiczna, która stawia dziecko w sytuacji nie do zniesienia, przy czym ryzyko takiej szkody, podobnie jak ryzyko powstania innej sytuacji, która byłaby dla dziecka nie do zniesienia musi być poważne. Niewystarczające są natomiast wszelkie inne uciążliwości i niedogodności związane z nieuniknioną niepewnością i nawet lękiem, które następują po niechcianym powrocie na obszar jurysdykcji sądu stałego miejsca pobytu dziecka. Orzeczenie nakazujące powrót dziecka nie rozstrzyga o sposobie sprawowania pieczy nad dzieckiem i miejscu przyszłego pobytu dziecka. Służy ono jedynie przywróceniu stanu poprzedniego tj. stanu sprzed bezprawnego wywiezienia dziecka w rozumieniu przepisów konwencji.

Przesłanką negatywną nakazania powrotu jest sprzeciw dziecka. Ocena tego sprzeciwu pozostawiona jest jednak sądowi, który nie musi w tym zakresie odwoływać się do opinii biegłego. Opinia dziecka może być wzięta pod uwagę jednakże przy uwzględnieniu dojrzałości i samodzielności dziecka w jej wyrażeniu. W przypadku nastolatków ich wystarczająca dojrzałość raczej nie budzi wątpliwości, natomiast w przypadku młodszych dzieci, zwłaszcza w wieku przedszkolnym, sytuacja jest odmienna. Przy ocenie stanowiska dzieci stron było istotne, że nie ukończyły one jeszcze 10 roku życia, a ponadto, że od roku pozostają pod wyłączną pieczęą matki. Trudno więc uznać, że ich stanowisko co do woli pozostania z matką jest wyrazem dojrzałego i samodzielnego decydowania o miejscu zamieszkania. Ich preferencje co do mieszkania z matką są natomiast zrozumiałe, gdy się zważy wiek dzieci i okoliczności dotyczące decyzji matki o pozostaniu w Polsce na stałe, podjętej przez uczestniczkę niespodziewanie w trakcie pobytu wakacyjnego w Polsce, fakt zabrania dzieci z dotychczasowego środowiska szkolnego i przedszkolnego oraz konieczność przystosowania się

małoletnich do nowego środowiska. W takich okolicznościach matka niewątpliwie stała się dla małoletnich opiekunem pierwszoplanowym, zapewniającym dzieciom poczucie bezpieczeństwa w nowym i nieznanym dotąd tak dobrze środowisku. Reakcja dzieci i zaprezentowane preferencje są w tej sytuacji naturalne. Opinie dzieci nie są jednak w tych okolicznościach dla Sądu bezwzględnie wiążące, nie mogą być bowiem uznane za niezależne i dojrzałe. Należało także uwzględnić, że powrót dzieci do Belgii nie oznacza konieczności rozstania z matką. Uczestniczka może wrócić wraz z dziećmi. W Belgii uczestniczka kilkanaście lat mieszkała i pracowała.

Nakazanie powrotu dzieci nie pozostaje także w sprzeczności z konstytucyjną zasadą ochrony praw dziecka. Dzieci stron urodziły się w Belgii i do wakacji 2022r. stale wraz z rodzicami tam mieszkały. W Belgii uczęszczały do szkoły i przedszkola, posługiwały się językiem niderlandzkim, miały swoich kolegów i koleżanki, za którymi tęsknią. Sąd może odmówić nakazania powrotu dziecka jeśli istnieje poważne ryzyko, że powrót naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo postawiłby je w inny sposób w sytuacji nie do zniesienia. Powoływane przez uczestniczkę okoliczności nie uzasadniają jednak przyjęcia, że taka sytuacja wystąpiła w rozpoznawanej sprawie.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną Rzecznik Praw Dziecka. Zarzucił naruszenie art. 13 lit. b konwencji haskiej w związku z art. 3 ust. 1 oraz art. 27 Konwencji o prawach dziecka przyjętej w dniu 20 listopada 1989 r. i art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. oraz art. 72 ust. 1 i 3 Konstytucji, naruszenie art. 232 zd. 2 w zw. z art. 227 k.p.c., art. 278 k.p.c., art. 290¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z brzmieniem motywu preambuły Konwencji haskiej, a także naruszenie art. 12 Konwencji haskiej w zw. z art. 3 ust. 1 KPD oraz art. 8 EKPC. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i jego zmianę przez uwzględnienie apelacji uczestniczki postępowania i Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 5 czerwca 2023 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje każdemu prawo do rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Podobną gwarancję zawiera art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Orzekanie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony na mocy ustawy stanowi podstawę prawa do rzetelnego procesu, które należy do praw podstawowych jednostki. Nakłada to na każdy sąd obowiązek zbadania z urzędu, czy jego skład nie stoi na przeszkodzie zapewnieniu stronom postępowania realizacji prawa do rzetelnego procesu. Dla dokonania oceny, czy określony skład sądu spełnia wskazane wyżej wymogi pozwalające uznać go za sąd, kluczowe są kryteria obejmujące podstawę prawną jego działania, w tym sposób, w jaki skład sądu został utworzony.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) każde państwo członkowskie, kształtując samodzielnie strukturę organów wymiaru sprawiedliwości, powinno zapewnić, by organy orzekające – jako „sądy” w rozumieniu prawa Unii – w kwestiach związanych ze stosowaniem lub wykładnią tego prawa odpowiadały wymogom skutecznej ochrony prawnej, w tym zwłaszcza wymaganiu niezawisłości i ustanowienia na podstawie ustawy. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w ślad za judykaturą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na tle art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, dalej – „EKPCz”), wskazuje się, że wymaganie ustanowienia sądu na podstawie ustawy odnosi się nie tylko do podstawy prawnej funkcjonowania sądu jako organu władzy publicznej, lecz także konkretnego składu orzekającego. Wymaga to uwzględnienia wszystkich przepisów prawa krajowego, które mogą rzutować na to, że uczestnictwo w składzie orzekającym konkretnych sędziów jest nieprawidłowe (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 marca 2020 r., *Simpson/Rada i HG/Komisja*, C-542/18 RX-II i C-543/18 RXII, z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, *W.Ż.*, z dnia 29 marca 2022 r., C-132/20, *Getin Noble Bank S.A.*). Dotyczy to również przepisów regulujących przydział spraw i kształtowanie składów orzekających w konkretnych sprawach (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 14 listopada 2024 r., C-197/23, *S.*). W taki sam sposób należy rozumieć

wymagania wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji, mimo pewnych różnic w ujęciu gwarancji prawa do sądu w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP UE). Standard ustanowiony w tych regulacjach jest bowiem zbieżny, a w pracach nad projektem Konstytucji przyjęto, że poziom gwarancji przewidziany w tej mierze w przyszłej konstytucji nie powinien być niższy niż w ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych (por. Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego nr XV, s. 77, nr XXXVII, s. 98 i nr XXXIX, s. 48 i n.).

Wymagało zatem uwzględnienia, że zarządzenie Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dnia 30 maja 2025 r. dotyczące wyznaczenia składu orzekającego, zostało na podstawie art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 622 (dalej – „u.SN”) wydane przez osobę powołaną na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dniem 1 października 2024 r., mimo:

1. objęcia urzędu sędziego Sądu Najwyższego po przeprowadzeniu postępowania nominacyjnego z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3, dalej – „ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r.”), którego kształt i przebieg naruszał przepisy Konstytucji i konsekwencje prawomocnych orzeczeń sądowych w stopniu uzasadniającym uchylenie prawomocnym wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18, kończącej to postępowanie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa nr 330/2018 z dnia 28 sierpnia 2018 r., przez co oparty na tej uchwale akt powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego został *ex post* pozbawiony podstawy w postaci wymaganej w art. 179 Konstytucji uchwały Krajowej Rady Sądownictwa obejmującej wnioski o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego (por. uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/20, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2024 r., II PSKP 21/23, OSNP 2024, nr 12, poz. 117 oraz

postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2019 r., III CZP 25/19, z dnia 2 września 2021 r., III CZP 11/21 i z dnia 23 września 2022 r., III CZP 43/22);

2. uczestniczenia w zgromadzeniu sędziów Izby Cywilnej zwołanym na dzień 10 września 2024 r. w celu dokonania wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej (dalej – „zgromadzenie”) wyłącznie osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z rażącym naruszeniem prawa, w okolicznościach takich samych bądź zbliżonych do określonych powyżej, których uczestnictwo w składach orzekających Sądu Najwyższego, z racji wadliwości powołania, prowadzi do systemowego pozbawienia stron prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd ustanowiony ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (por. np. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, *Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce*) i art. 47 KPP UE w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/21, *LG* i z dnia 7 listopada 2024 r., C-326/23, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*);
3. przewodniczenia zgromadzeniu przez osobę wskazaną uznaniową decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej podjętą na podstawie art. 13 § 3 u.SN, który to przepis w sposób oczywisty narusza zasadę trójpodziału władz (art. 10 Konstytucji) i konstytucyjnie gwarantowaną niezależność i autonomię organizacyjną Sądu Najwyższego względem organów władzy wykonawczej (art. 173 Konstytucji), jak również mimo uchylenia przez Prezesa Rady Ministrów w dniu 9 września 2024 r. kontrasygnaty (art. 144 ust. 2 Konstytucji) udzielonej uprzednio wobec postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 sierpnia 2024 r. (M.P. poz. 799) w sprawie wyznaczenia przewodniczącego zgromadzenia sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego;
4. zwołania zgromadzenia przez sędzię Sądu Najwyższego Joannę Misztal-Konecką, która w poprzedniej kadencji została powołana na

stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej, mimo że postępowanie prowadzące do wyłonienia kandydatów na to stanowisko zostało przeprowadzone wadliwie, przy sprzeciwie ówczesnej większości sędziów Izby Cywilnej, na podstawie rozwiązań ustawowych rażąco naruszających zasadę odrębności i niezależności władzy sądowniczej (art. 173 Konstytucji), z pominięciem uchwały zgromadzenia sędziów Izby Cywilnej z dnia 29 czerwca 2021 r. odraczającej zgromadzenie wyborcze i w sposób, który uniemożliwiał większości sędziów Izby Cywilnej wybór kandydatów cieszących się poparciem niezbędnym do sprawowania tego urzędu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2022 r., III CZP 43/22 i z dnia 3 kwietnia 2023 r., II CSKP 501/22).

Sytuacja, w której ustawowe uprawnienia przewidziane dla Prezesa Sądu Najwyższego, w tym dotyczące działalności orzecniczej izby Sądu Najwyższego, takie jak kształtowanie składów orzekających w konkretnych sprawach (art. 80 § 1 u.SN), są realizowane przez osobę powołaną na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego w przedstawionych powyżej okolicznościach, ma charakter nadzwyczajny i powoduje nieskuteczność czynności o charakterze jurysdykcyjnym, w tym zarządzeń i innych aktów podejmowanych przez wadliwy obsadzony organ Sądu Najwyższego, którym jest Prezes Sądu Najwyższego (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2023 r., II CSKP 1588/22 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2023 r., III CZP 1/22, w których zwrócono uwagę na konsekwencje pełnienia funkcji kierowniczych w Sądzie Najwyższym, w tym funkcji Prezesa Sądu Najwyższego, przez osoby wadliwie powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w postępowaniu toczącym się z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r.).

W przypadku zarządzeń o wyznaczeniu składu orzekającego dokonywana *de lege lata* ocena wpływu tej wadliwości na dopuszczalność merytorycznego rozpoznania sprawy przez obsadzony w ten sposób skład orzekający Sąd Najwyższego musi jednak uwzględniać ryzyko rzeczywistego oddziaływania wadliwego wyznaczenia składu orzekającego na spełnienie wymogu zapewnienia stronom prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd

ustanowiony ustawą, w przypadku, gdy sędziowie tworzący skład sądu zastali prawidłowo powołani do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego oraz uwzględniać konieczność realizowania przez Sąd Najwyższy jego konstytucyjnych i ustawowych funkcji w sferze ochrony prawnej w obliczu kryzysowej sytuacji w wymiarze sprawiedliwości, w tym zwłaszcza zapewnienia stronom prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 47 KPP UE). Należało to uwzględnić, mimo strukturalnego charakteru i wagi problemu nieprawidłowej obsady organów Sądu Najwyższego, w tym stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej, wynikającego zarówno z wadliwości postępowań nominacyjnych na stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym prowadzonych z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., jak i wadliwości postępowania, w którym dokonano wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego.

Uwzględniając również, że uczestnicy zostali prawidłowo zawiadomieni o składzie orzekającym i nie zgłosili zastrzeżeń wobec tego składu orzekającego Sądu Najwyższego oraz niezawisłości i bezstronności jego członków, Sąd Najwyższy uznał, iż nie było przeszkód do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy.

Podstawa kasacyjna naruszenia przepisów postępowania była uzasadniona. W skardze kasacyjnej zasadnie zakwestionowano stanowisko Sądu Apelacyjnego o braku potrzeby przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów w celu dokonania oceny przesłanek uzasadniających odmowę wydania dziecka, określonych w art. 13 Konwencji. Uczestniczka wnioskowała o przeprowadzenie takiego dowodu już w odpowiedzi na wniosek. Sąd Okręgowy bezzasadnie ocenił ten wniosek jako zmierzający wyłącznie do ustalenia kompetencji rodzicielskich uczestników postępowania i dokonania oceny, kto z rodziców daje lepsze gwarancje sprawowania prawidłowo pieczy nad dziećmi. Domagając się przeprowadzenia tego dowodu uczestniczka wskazała, że dowód z opinii biegłych powinien być przeprowadzony w celu ustalenia także innych okoliczności dotyczących relacji między rodzicami i dziećmi. Dotyczyło to między innymi „sytuacji osobistej dzieci” oraz „skutków wyprowadzki dzieci z Belgii do Polski, w sferze psychicznej i życiowej dzieci, adaptacji dzieci do

funkcjonowania w środowisku rodzinnym i szkolnym dzieci oraz faktu, iż wydanie dzieci ojcu oraz przymusowy powrót dzieci do poprzedniego miejsca stałego pobytu w Belgii stanowić będzie poważne ryzyko powstania szkody fizycznej i psychicznej dzieci”. Tego rodzaju okoliczności mają znaczenie dla oceny, czy nakazanie powrotu dzieci do kraju pochodzenia nie spowoduje szkody fizycznej lub psychicznej, która powoduje dla dziecka stan nie do zniesienia i nie pozostaje w sprzeczności z dobrem dziecka.

Uzasadnienie wniosku dowodowego uczestniczki nie wskazuje w żadnym razie, że jego przeprowadzenie miało służyć zastępowaniu obowiązków stron w gromadzeniu materiału dowodowego lub miało na celu przerzucenie na biegłych ciężaru decyzji czy zaistniały przesłanki do odmowy wydania dziecka na podstawie art. 13 pkt b Konwencji, na co zwrócił uwagę Sad Apelacyjny opowiadając się za brakiem potrzeby przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych z Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów. Wymaga jednocześnie podkreślenia, że prawidłowe wyjaśnienie rodzaju relacji istniejących pomiędzy rodzicami nie ma znaczenia wyłącznie dla sposobu rozstrzygania przez sąd w sprawie rozwodowej, lecz jest istotna także z punktu widzenia przesłanki dobra dziecka w sprawie o nakazanie powrotu dziecka. Z dokonanych w sprawie ustaleń wynikało zaś, że sposób zachowania wnioskodawcy, okoliczności dotyczące sprawowania przez uczestników opieki nad dziećmi oraz stwierdzone problemy wychowawcze i zdrowotne dzieci w czasie ich pobytu w Belgii, wymagały uwzględnienia tych okoliczności i dokonania ich pogłębionej oceny przy rozstrzyganiu, czy istnieją przesłanki do odmowy nakazania powrotu dzieci. Z uwagi na fundamentalne znaczenie przesłanki dobra dziecka we wszystkich sprawach, w których występuje zagadnienie szeroko rozumianej pieczy rodzicielskiej nad dziećmi, także celowość przeprowadzenia wszystkich zgłoszonych w sprawie wniosków dowodowych należy oceniać z uwzględnieniem tej przesłanki. Z tego względu stwierdzenie, że wnioski dowodowe zgłoszone w apelacji są spóźnione w rozumieniu art. 381 k.p.c., nie może być wystarczającą podstawą do ich oddalenia przez sąd w przypadku, gdy przeprowadzenie tych dowodów może być istotne dla dokonania ustaleń wpływających na ocenę przesłanki dobra dziecka.

W judykaturze utrwalone jest stanowisko, zgodnie z którym prawidłowe zastosowanie prawa materialnego jest uzależnione od dokonania wyczerpujących ustaleń faktycznych, istotnych z punktu widzenia przepisów prawa materialnego, które stanowią podstawę orzekania przez sąd. Z tego względu, wobec wskazanych wyżej podstaw do uwzględnienia zarzutu kasacyjnego obejmującego naruszenie przepisów postępowania, uzasadniony był także zarzut naruszenia art. 13 lit. b Konwencji haskiej.

W skardze kasacyjnej zasadnie zarzucono również dokonanie wadliwej oceny przesłanki negatywnej nakazania powrotu dziecka w postaci sprzeciwu dziecka. Na gruncie przepisów Konwencji haskiej wyrażony przez dziecko sprzeciw przeciwko nakazaniu jego powrotu może stanowić samodzielną podstawę do oddalenia wniosku w sprawie o nakazanie powrotu dziecka. Ocena stanowiska dziecka w tym zakresie wymaga uwzględnienia stanu jego dojrzałości i poziomu samodzielności dziecka przy wyrażeniu jego stanowiska, co wymaga uwzględnienia między innymi możliwego wpływu rodziców na opinię dziecka. Sąd Apelacyjny stwierdził prawidłowo, że ocena tego rodzaju okoliczności nie wymaga skorzystania z opinii biegłych, jeżeli taki dowód zostanie uznany za zbędny. Jednakże w przypadku, gdy ocena stanowiska dziecka jest dokonywana wyłącznie przez sąd, to konieczne jest wówczas uwzględnienie całokształtu ustalonych w toku rozpoznawania sprawy okoliczności istotnych dla dokonania takiej oceny. Odmowa uwzględnienia stanowiska dziecka nie może być zatem uzasadniona wyłącznie przez stwierdzenie dotyczące samego potencjalnego wpływu rodzica na postawę dziecka lub uznanie, że w przypadku dziecka w wieku poniżej 10 lat nie jest ono w stanie, z racji samego wieku, wyrazić w sposób dojrzały i samodzielny stanowiska wyrażającego sprzeciw przeciwko nakazaniu jego powrotu i pominięcie oceny odnoszącej się do stanu dojrzałości konkretnego dziecka.

Z tych względów skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu i zaskarżone nią postanowienie zostało uchylone na podstawie art. 519¹ w zw. z art. 13 § 2 i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

(M.M.)

[r.g.]